

voortvloeien, die ook de rechtswetenschap en de rechtsphilosophie tot een kamp van de meest tegenstrijdige opvattingen moest maken. Daarbij zullen we een idee van hooge fundamenteele waarde leeren kennen, de *wetsidee*. Bezinning op de wetsidee, die ondanks alle bonte schakeering in de nadere conceptie, aan het humanisme ten grondslag ligt, zal ons antithetisch voeren tot bezinning op de wetsidee van de Christelijke levens- en wereldbeschouwing en waar deze wetsidee eveneens noodwendig nadere precieseering eischt, tot bezinning op de wetsidee, die ten grondslag ligt aan die Christelijke levens- en wereldbeschouwing, die uw en mijn levenshouding bepaalt, die de polsslag is in onze dagelijksche activiteit, die de machtige motorische kracht is ook van den wetenschappelijken arbeid aan deze Universiteit.

* * *

§ I. *Het wezen der antinomie in 't licht der wetsidee.*

Het wezen der antinomie, der innerlijke tegenspraak, is niet de bloote tegenstelling, maar de tegenstrijdigheid. Recht en onrecht, waarheid en leugen, deugd en ondeugd zijn tegenstellingen, maar ze zijn geen antinomieën, geen tegenstrijdigheden.

De antinomie — tegenstrijdigheid in de wet — ontstaat eerst dan, wanneer twee wetskringen met elkander in botsing komen. Wanneer b.v. de natuurwet van noodwendige relatie tusschen oorzaak en gevolg de gelding der zedelijke normen zou aantasten, wanneer de psychologische wetmatigheid tot een mechanistische wetmatigheid, de wetmatigheid van den rechtskring tot een wetmatigheid van de moraal, het zieleleven of van de mathematische logica, of van de bloote sociologie of biologie zou worden omgeduid.

De antinomie onderstelt dus veelheid van onderscheiden wetskringen en de levens- en wereldbeschouwing moet, wil ze zich niet in eidelooze antinomieën verstrikken en daardoor onvruchtbaar worden zoowel voor de bepaling der levenshouding als van de wetenschappelijke houding, den competenten rechter zoeken, die tusschen den geldingskring der onderscheiden wetten althans in beginsel de scheidslijn trekt en toch anderzijds weer de veelheid der wetskringen in een organischen samenhang tot hoogere eenheid verbindt¹⁾.

De oorsprong en de onderlinge samenhang der onderscheiden wetskringen, ziedaar het grondprobleem van iedere levens- en wereldbeschouwing. En dit allerfundamenteelste probleem vindt zijn belichaming in de onuitroeibare vraag naar de wetsidee, welke boven de verwarrende veelheid der wetskringen, boven de bonte veelvormigheid der levens- en wereldkringen, naar dien hooger en rechter verwijst, die den kosmos uit de chaos, het licht uit de duisternis geschapen heeft.

Wij wenschen dus, neen wij moeten in 't belang van de zuiverheid onzer Calvinistische levens- en wereldbeschouwing, in 't belang van de